

Wojciech Giza

Katedra Historii Myśli Ekonomicznej

Metoda badawcza ekonomii w ujęciu Edwarda Taylora

Streszczenie

Celem podjętej analizy jest przedstawienie podejść badawczych: statycznego i dynamicznego w ujęciu Edwarda Taylora. Poznański ekonomista, opowiadając się za podejściem badawczym zapoczątkowanym przez A. Marshalla, postulował poszerzenie perspektywy opartej na myśleniu w kategorii modeli równowagi o podejście dynamiczne. Umożliwia ono znalezienie odpowiedzi na pytanie dotyczące determinant kształtujących zmienne egzogeniczne, pomijanych w ramach refleksji opartej zarówno na modelu równowagi ogólnej, jak i na modelu równowagi cząstkowej.

Słowa kluczowe: metodologia, historia ekonomii, ekonomia neoklasyczna, teoria ekonomii.

1. Wstęp

Wśród polskich ekonomistów okresu międzywojennego Edward Taylor (1884–1964) zajmuje szczególne miejsce. Jego publikacje, mimo że nie zyskały w światowej literaturze rozgłosu na miarę prac O. Langego czy M. Kaleckiego, nadal stanowią przedmiot analiz nie tylko historyków myśli ekonomicznej, ale również współczesnych ekonomistów. O aktualności poglądów Taylora świadczy chociażby wznowiona w 2007 r. praca *Dylematy metodologiczne teorii ekonomii* [Taylor 2007], stanowiąca obszerny fragment jego rozprawy opublikowanej pierwotnie pod tytułem *Statyka i dynamika w teorii ekonomii* [Taylor 1919]. Przedstawione w niej tezy wydają się nadzwyczaj aktualne. W obliczu obecnego kryzysu gospodarczego, który ujawnił również słabości teorii ekonomii, powra-

cają pytania dotyczące zasadniczych kwestii związanych z przedmiotem i metodą badań ekonomii. E. Taylor podobne pytania stawiał w okresie międzywojennym. Co prawda analogia nie jest pełna, a problemy współczesnej ekonomii w wielu aspektach różnią się od tych, przed jakimi stawali ekonomiści okresu międzywojennego, lecz i tak można dostrzec istotne podobieństwa.

Celem niniejszych rozważań jest próba analizy poglądów metodologicznych E. Taylora. Metodologia nie jest jedynym obszarem badawczym poznańskiego ekonomisty, jednak to właśnie ona stanowi tę część jego dorobku, która w największym stopniu oparła się próbie czasu. Refleksja metodologiczna umożliwia bowiem powrót do fundamentalnych pytań, które w literaturze zachodniej w okresie powojennym za sprawą tzw. imperializmu ekonomicznego zostały zepchnięte na drugi plan. Imperializm ekonomiczny nie tylko spowodował dominację podejścia ekonomicznego do szerokiego spektrum zachowań społecznych, ale również zapewnił uprzywilejowane miejsce wysoko zmatematyzowanym metodom badawczym pozostającym w ścisłym związku z paradygmatem ekonomii neoklasycznej¹. Na podstawie prac E. Taylora podjęto próbę poszukiwania odpowiedzi na aktualnie nurtujące nas pytania dotyczące zakresu ekonomii, metody badawczej opartej na podejściu równowagowym oraz pluralizmu metod badawczych.

2. Obszary zainteresowań badawczych poznańskiego ekonomisty

Swoją drogę naukową Edward Taylor rozpoczął na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie pod kierunkiem prof. Włodzimierza Czerkawskiego. J. Wierzbicki, charakteryzując poglądy Taylora, stwierdził, że „nie przyjął [on] poglądów ekonomicznych W. Czerkawskiego, stał się bowiem konsekwentnym zwolennikiem angielskiego neoklasycyzmu, ulegając najwyraźniej wpływom teorii A. Marshalla. Ze szczególnym znawstwem i prawdziwym sentymentem odnosił się on przy tym także do angielskich i francuskich twórców ekonomii klasycznej (A. Smitha, T.R. Malthusa, J.B. Say, J.S. de Sismondiego, D. Ricarda) i najbardziej chyba ze wszystkich umiłowanego przezeń J.S. Milla” [Wierzbicki 1965, s. 334].

W latach 20. ubiegłego stulecia zainteresowania badawcze E. Taylora ogniskowały się wokół zagadnień spółdzielczości. W 1909 r. związał się on z ruchem spółdzielczym w byłym zaborze austriackim. Jego działalność zaowocowała broszurą

¹ Imperializm ekonomiczny wyraża się w rosnącej dominacji wśród nauk społecznych ekonomii, która często wkracza w obszary dotychczas pozostające poza sferą jej analizy, narzucając jednocześnie własne podejście metodologiczne. Zagadnienie imperializmu ekonomicznego jest obecnie szeroko dyskutowane w literaturze – zob. np. [Fine 2010, Lazear 2000].

pt. *O istocie współdzielczości* [Taylor 1916a]², której rozwinięcie posłużyło jako podstawa rozprawy habilitacyjnej pt. *Pojęcie współdzielczości* [Taylor 1916b]³.

W 1919 r. E. Taylor został powołany na stanowisko profesora ekonomii politycznej i skarbowości na Wydziale Prawnym Uniwersytetu Poznańskiego. Wieloletni związek z tą uczelnią pozwolił mu rozwinąć zainteresowania badawcze oraz działalność dydaktyczną. W roku objęcia przez niego obowiązków naukowo-dydaktycznych w Uniwersytecie Poznańskim ukazała się jego praca *Statyka i dynamika w teorii ekonomii*, tworząc tym samym nowe pole badawcze o charakterze ekonomiczno-metodologicznym. Inną ważną pracą dotyczącą zagadnień metodologicznych był *Wstęp do ekonomiki – część I: Ekonomika jako nauka* [Taylor 1936] i część II: *Czynniki i elementy gospodarcze* [Taylor 1938]⁴.

W okresie powojennym ukazała się książka *Teoria produkcji* [Taylor 1947] będąca pokłosiem badań Taylora z okresu okupacji, kiedy to nie mógł wykładać na poznańskiej uczelni. Na podkreślenie zasługuje również dwuczęściowa *Historia rozwoju ekonomiki* [Taylor 1957, 1958]⁵. Może być ona traktowana jako swoiste zwieńczenie prac prof. Taylora, który analizując bieżące problemy gospodarcze, chętnie sięgał do historii myśli ekonomicznej.

Poznański ekonomista zajmował się tylko spółdzielczością, metodologią ekonomii i historią myśli ekonomicznej. E. Taylor wiele miejsca poświęcał również zagadnieniom polityki pieniężnej, inflacji i skarbowości. Wśród najważniejszych publikacji z tego zakresu można wskazać książki: *Inflacja polska* [Taylor 1926a], *Druga inflacja polska: przyczyny – przebieg – środki zaradcze* [Taylor 1926b] czy napisaną po niemiecku na prośbę prof. K. Bräuera z Wrocławia *Finanzpolitik und Steuersystem der Republik Polen* [Taylor 1928], wydaną w ramach serii monografii poświęconych powojennym problemom skarbowym świata⁶.

E. Taylor jest także autorem szeregu recenzji prac ekonomistów polskich i zagranicznych. Wynikało to z głębokiego przekonania o konieczności nie tylko rozwoju własnych badań, ale również znaczeniu dyskursu naukowego oraz popu-

² Praca ta w późniejszych wydaniach (począwszy od wydania drugiego z 1946 r.) ma w tytule zamiast słowa „współdzielczość” współcześnie brzmiącą „spółdzielczość”.

³ Dysertacja ta została obroniona w 1917 r.

⁴ *Wstęp do ekonomiki* został wznowiony w 2004 r., nakładem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, z przedmową W. Wilczyńskiego.

⁵ Praca E. Taylora doczekała się reedycji w 1991 r., dostarczając tym samym cennej wiedzy z zakresu historii myśli ekonomicznej studentom w okresie bezpośrednio po upadku realnego socjalizmu, kiedy to polska literatura ekonomiczna uległa istotnemu przewartościowaniu.

⁶ W następnym roku praca ta ukazała się również w języku polskim pod tytułem *Polityka skarbowo i system podatkowy Rzeczypospolitej Polskiej* [Taylor 1929].

laryzacji idei innych ekonomistów⁷. W opracowanej przez M. Szymańską bibliografii odnajdujemy blisko 300 prac E. Taylora [Szymańska 1965].

3. W poszukiwaniu metody ekonomii

Na początku XX w. w teorii ekonomii ścierały się różne poglądy dotyczące metody badawczej tej nauki. Wciąż żywy był spór o metodę (*Methodenstreit*) toczący się pomiędzy zwolennikami niemieckiej szkoły historycznej a przedstawicielami szkoły austriackiej (psychologicznej). Pierwszej ze szkół przewodził Gustav von Schmoller (1838–1917), w drugiej zaś pierwszoplanową rolę odgrywał jej założyciel Carl Menger (1840–1921). Spór ten w istocie dotyczył ograniczeń metody indukcji i dedukcji na gruncie nauk społecznych. Przedstawiciele szkoły historycznej negowali sposób wychodzenia w teorii ekonomii od określonych założeń dotyczących zachowania podmiotów gospodarczych i wyciągania z nich logicznych wniosków. Postulowali oni poprzedzenie badań teoretycznych analizą z zakresu historii gospodarczej mającą na celu określenie warunków społeczno-gospodarczych determinujących proces gospodarowania poszczególnych narodów.

Zwolennicy kierunku teoretycznego usiłowali odkryć uniwersalne prawa ekonomiczne, wychodząc od określonych założeń dotyczących zachowania jednostki w wymiarze gospodarczym. Następnie za pomocą metody dedukcji formułowali teorię wyjaśniającą, jak zachowuje się jednostka, dokonując wyboru ekonomicznego⁸. W ocenie E. Taylora spór ten w latach 20. XX w. stracił na znaczeniu na rzecz kwestii metodologicznych wynikających z rozwoju ekonomii neoklasycznej opartej na idei równowagi.

Inny istotny dyskurs metodologiczny dotyczył możliwości zastosowania metod analizy ilościowej na gruncie ekonomii. Prace A.A. Cournota [1838], L. Walrasa [1874] i A. Marshalla [1890] wniosły do ekonomii nowy sposób narracji polegający na wykorzystaniu w prezentacji zagadnień ekonomicznych formuł matematycznych. Należy zauważyć również, że w okresie, kiedy E. Taylor rozwijał swoje zainteresowania metodologią nauki, otworzyły się nowe możliwości dla badań empirycznych dzięki stopniowemu upowszechnieniu rachunkowości narodowej.

⁷ Dorobek E. Taylora zawiera m.in. tłumaczenia i redakcje następujących prac: *Zasady ekonomii politycznej* [Gide 1922], *Bogactwo. Krótki wykład przyczyn dobrobytu ekonomicznego wraz z dodatkiem o pieniądzu* [Cannan 1921], *Teoria cen* [Stigler 1959], *Zasady ekonomii politycznej i niektóre jej zastosowania do filozofii społecznej*, t. 1–2 [Mill 1965 i 1966].

⁸ W odniesieniu do polskiej myśli ekonomicznej podziału na przedstawicieli kierunku historycznego i kierunku teoretycznego dokonała A. Lityńska w pracy *Polska myśl ekonomiczna okresu międzywojennego* [Lityńska 1998].

Umożliwiło to ekonomistom weryfikację empiryczną głoszonych przez siebie tez, jak również dało asumpt do rozwoju zmatematyzowanych koncepcji.

Konsekwencją zastosowania matematyki na gruncie ekonomii był rozwój podejścia bazującego na idei równowagi. Zarówno A. Marshall, jak i L. Walras postrzegali układy gospodarcze jako te, które zmierzają do określonego stanu równowagi. L. Walras opowiadał się za równowagą ogólną, natomiast A. Marshall – za równowagą cząstkową. Dodatkowo A. Marshall postulował uwzględnienie czynnika czasu w analizie ekonomicznej.

Oprócz podejścia bazującego na idei równowagi, które ze swej natury ma charakter statyczny, w ekonomii obecny był również nurt skupiający się na wyjaśnieniu czynników decydujących o rozwoju gospodarczym. Najpełniej ten sposób analizy reprezentował w swoich pracach J. Alois Schumpeter [1908, 1912]. Nie był on odosobniony w poszukiwaniu sił determinujących rozwój gospodarczy. Również przedstawiciel ekonomii instytucjonalnej T. Veblen zastanawiał się, dlaczego ekonomia nie jest nauką ewolucyjną [Veblen 1898].

Wśród naszkicowanych powyżej linii podziału na płaszczyźnie metodologicznej E. Taylor za najbardziej istotne uznał rozstrzygnięcie znaczenia koncepcji równowagi ogólnej wraz z próbą przewyżczenia jej statycznego charakteru. W szczególności interesował go problem statyki i dynamiki w teorii ekonomii, której to poświęcił pierwszą ze swych rozpraw metodologicznych. Dodatkowo na podstawie analizy historycznej podjął zagadnienie izolacji w ekonomii.

Zastanawiając się, co stanowi przedmiot badania ekonomii i w jakim stopniu gospodarcze motywy działania jednostek mogą być przedmiotem odrębnej analizy, E. Taylor sięgnął do prac klasyków ekonomii. Krytycznie odnosił się do próby budowy teorii ekonomii na podstawie konkretnie określonych celów, korespondujących bądź to z hedonistycznie, bądź psychologicznie zdefiniowanymi motywami. Uważał również, że holistyczne podejście do zachowań społecznych człowieka (jak to miało miejsce w przypadku niemieckiej szkoły historycznej) nie jest właściwym kierunkiem rozwoju ekonomii. Poszukując podstawy dla metody izolacji zjawisk ekonomicznych, dostrzegł ją w „subiektywnie formalnej zasadzie gospodarności” [Taylor 1934, s. 38]. Zasada ta głosi, że człowiek w swym działaniu maksymalizuje funkcję celu, jednocześnie minimalizując nakłady. E. Taylor podkreślał, że ekonomia nie powinna arbitralnie ustalać celów i motywów działania. Stwierdził, że „na jej [zasady gospodarowania] ujęciu są oparte w ekonomice rozważania wszystkich ogólnych, zasadniczych problemów teoretycznych. Z niej bezpośrednio, w połączeniu z zasadą ograniczoności i z pojęciem gospodarowania wyływającymi z definicji dochodu jako przedmiotu ekonomiki, przy dodaniu niewielkiej liczby założeń pobocznych, opartych również na empirycznie stwierdzonych faktach psychicznych i technicznych, wyływają cała teoria wartości i cen oraz rozliczenia, czyli imputacji, czy też teoria współzależności

zjawisk gospodarczych i ogólnego stanu równowagi podstawy teorii produkcji, wymiany i dystrybucji” [Taylor 1934, s. 39–40].

Za autora rozróżnienia statyki i dynamiki na gruncie ekonomii E. Taylor uważa angielskiego ekonomistę J.S. Milla, który w pierwszych trzech księgach swojego dzieła *Zasady ekonomii politycznej i niektóre jej zastosowania do filozofii społecznej* przedstawia statyczny obraz funkcjonowania systemu gospodarczego. W czwartej części J.S. Mill stosuje podejście dynamiczne⁹. E. Taylor mimo zastrzeżeń co do wartości merytorycznej analizy dynamicznej podejmowanej przez klasyków ekonomii stwierdza, że: „jego [J.S. Milla] rozważania o dynamice odnoszą się wyłącznie do badania przystosowania się układu gospodarczego do niezależnych od niego zmian danych tegoż. Wskutek tego jego rozważania nie poruszają prawie wcale właściwych problemów dynamicznych. Odnoszą się wyłącznie do pytania, jakie skutki wywiera na badany układ rozwój gospodarczy, przyjąwszy pewien określony kierunek objawiający się w zmianach ludności i ilości kapitału” [Taylor 2007, s. 143].

E. Taylor twierdzi, że dopiero prace A.A. Cournot’a i W.S. Jevonsa, a w szczególności twórcy szkoły matematycznej L. Walrasa, umożliwiły rozwój podejścia dynamicznego [Taylor 2007, s. 54–56]. Podkreśla również znaczenie podejścia J.B. Clarka, który opowiadał się za rozdzieleniem przy tworzeniu praw ekonomicznych działania sił statycznych od dynamicznych [Taylor 2007, s. 57].

Co stanowi zatem istotę podejścia statycznego? E. Taylor uważa stan statyczny za hipotetyczną konstrukcję rozpatrywaną w ramach danej epoki (warunków w niej panujących) w danej chwili. Dla jej zrozumienia istotna jest konkurencja doskonała ukazująca wzajemne dopasowanie się elementów ekonomicznych. Tak rozumiany układ dąży do stanu równowagi [Taylor 2007, s. 64–65]. Kluczowymi dla rozumienia istoty poglądów E. Taylora są „elementy układu gospodarczego” i „czynniki układu gospodarczego”. Natura tych pierwszych (do których należą takie zmienne, jak: użyteczność, wartość, kapitał i dochód) pozwala ujmować współzależności między nimi poprzez matematyczne pojęcie funkcji [Taylor 1935, s. 5–6].

Poszukując dynamicznych sił powodujących zachodzenie zmian w społeczeństwie, E. Taylor wskazuje na konkurencję, z zastrzeżeniem, że musi ona być na tyle silna, aby prowadzić do zmian w warunkach życia, np. wynalazków. Podkreśla również znaczenie substytucji mającej na celu poszukiwanie metod wytwarzania umożliwiających minimalizację kosztów produkcji. Poznański ekonomista wskazuje na „tarcia ekonomiczne” prowadzące do opóźnień w procesie wzajemnych dostosowań w ramach układów ekonomicznych oraz działania społeczeństwa

⁹ Na początku czwartej księgi II tomu *Zasad ekonomii politycznej...* J.S. Mill *explicitie* określa swoje wcześniejsze rozważania jako „statykę przedmiotu”. W części zatytułowanej *Ogólna charakterystyka postępującego stanu bogactwa* usiłuje określić dynamikę zmian szczególnie w zakresie takich zmiennych, jak płaćce, renty, zyski, wartość i ceny [Mill 1966, s. 405–412].

i państwa. Wyżej wymienione siły ekonomiczne wpływają na kształtowanie się następujących „czynników układu gospodarczego”: zmian w ludności (co do liczby, co do jej potrzeb, co do zdolności, pracowitości i techniki, organizacji, oraz zmian w otoczeniu (co do ziemi rozumianej jako czynnik produkcji wykorzystywany w rolnictwie oraz jej zasobów naturalnych) [Taylor 2007, s. 76].

Zastosowane przez E. Taylora rozróżnienie na „elementy układu gospodarczego” i „czynniki układu gospodarczego” w znacznym stopniu odpowiadają podziałowi na zmienne endogeniczne i zmienne egzogeniczne. E. Taylor doskonale zdawał sobie sprawę z ograniczeń, jakie napotyka stosowanie metod ilościowych na gruncie ekonomii. Zależność o charakterze funkcji matematycznych pozwala na dokładną analizę współzależności pomiędzy „elementami układu gospodarczego”. Ich interakcje można opisać w postaci modeli równowagi. „Czynniki układu gospodarczego” dotyczące liczby ludności, techniki, kultury, organizacji społecznej niezwykle trudno jest natomiast opisać za pomocą podejścia równowagowego. Mają one bowiem nie tylko charakter kwantytatywny, ale również jakościowy. E. Taylor stwierdza, że „czynniki gospodarcze są zmiennymi niezależnymi układu gospodarczego. [...] każdy z nich posiada własne przyczyny i własne prawa ruchu. [...] W związku z tym nie może być mowy o stanie równowagi między ruchem czynników. W konsekwencji zatem nie może być mowy również o równowadze w ruchu elementów wywołanych przez ruch czynników, nie może istnieć tzw. równowaga dynamiczna układu gospodarczego” [Taylor 1935, s. 8].

Zaprzecząc istnieniu równowagi dynamicznej układu gospodarczego, E. Taylor miał na myśli swoisty indeterminizm, zgodnie z którym system zmierzający do stanu równowagi rynkowej podlega jednocześnie ewolucji na poziomie zmiennych egzogenicznych determinujących funkcjonowanie rynku. Konsekwencją tego jest krytyczny stosunek poznańskiego ekonomisty do tradycji myśli ekonomicznej, w której zakładano, że system społeczny zmierza do określonego stanu końcowego¹⁰.

Dokonane przez E. Taylora rozróżnienie pomiędzy podejściem statycznym i dynamicznym nie jest tożsame z tym, co współcześnie kryje się pod pojęciami dynamiki i statyki w modelach ekonomicznych osadzonych w tradycji ekonomii neoklasycznej¹¹. E. Taylor krytycznie oceniał w tym zakresie dorobek ekonomii

¹⁰ Przykładem teorii krytykowanej przez Taylora jest ricardiański model, w którym długookresowa tendencja w zakresie teorii dystrybucji miała w konsekwencji doprowadzić do stanu stacjonarnego. Tego typu wniosek wynikał z przyjęcia krótkookresowych zależności i budowy na ich podstawie predykcji związanych z ewolucją systemu ekonomicznego w długim okresie. Należy jednak zauważyć, że ten schemat myślenia nie dotyczy jedynie przedstawicieli ekonomii klasycznej, ale jest również obecny we współczesnej myśli socjoekonomicznej. Jako przykład można przywołać chociażby koncepcję końca historii F. Fukuyamy.

¹¹ W ramach podejścia statycznego następuje określenie wartości zmiennych, takich jak ceny, wielkość podaży i wielkość popytu. Z kolei w podejściu dynamicznym następuje przedstawienie

matematycznej, na gruncie której próbowano opisać za pomocą równań nie tylko stan równowagi, ale również proces dochodzenia do niego w ramach uznawanych za dane czynników instytucjonalnych i zasobów czynników produkcji. W tym kontekście E. Taylor uznawał za niezadawalające osiągnięcia takich ekonomistów, jak V. Pareto, E. Barone oraz L. Amoroso [Taylor 1935, s. 13–14].

Dostrzegając ograniczenia modelu równowagi ogólnej, E. Taylor opowiadał się za stosowaniem kombinacji różnych metod badawczych podporządkowanych nadrzędnemu celowi – zrozumieniu złożoności życia gospodarczego. Każda metoda badawcza ma określone zalety i granice stosowalności. Nie da się zatem opisać życia gospodarczego w postaci nawet tak zmatematyzowanego modelu, jak model równowagi ogólnej. Podejście to zmusza bowiem do przyjęcia istotnych ograniczeń prowadzących w konsekwencji do niemożliwości uchwycenia dynamiki systemu społeczno-gospodarczego. E. Taylor proponował pewien stopień eklektyzmu, pisząc, że mimo pewnych ograniczeń metoda równowagi cząstkowej zaproponowana przez A. Marshalla wydaje się bardziej płodna poznawczo. Stwierdził, że „najlepsze też rezultaty daje metoda matematyczna równowagi cząstkowej w kombinacji z metodą izolacyjną literacko-słowną, która jest w możności wyjść poza elementy gospodarcze, sięgnąć do przyczyn ich ruchu, do zmian czynników gospodarczych, łącząc ze sobą w ten sposób korzyści rozumowania funkcjonalnego z ujęciem przyczynowym tam, gdzie tego zachodzi potrzeba, gdzie tego wymaga rodzaj rozpatrywanych związków zjawisk [...]. Celowość musi tu decydować o doborze metody” [Taylor 1935, s. 24].

Określając celowość stosowania matematyki na gruncie ekonomii, E. Taylor odwoływał się do poglądów A. Marshalla, który postulował traktowanie matematyki raczej jako sposobu ścisłej prezentacji naukowych argumentów, a nie samodzielnej metody badawczej [Taylor 2007, s. 192]. Dla E. Taylora podobnie jak dla A. Marshalla logiczna spójność teorii nie jest rozstrzygającym kryterium o prawdziwości teorii ekonomicznej. Teoria ekonomii ma za zadanie przede wszystkim wyjaśniać wieloaspektowo zjawiska ekonomiczne. Formalna strona teorii musi być podporządkowana merytorycznemu ujęciu problemu. Wskazują na to badania E. Taylora dotyczące istoty pojęcia funkcji i przydatności jej do opisu zagadnień ekonomicznych¹².

Za główną zaletę podejścia statycznego poznański ekonomista uważa to, że posłużenie się modelem równowagi (czy to cząstkowej, czy ogólnej) stanowi nieodzowną „fikcyjną konstrukcję myślową” jako punkt wyjścia wszelkiej naukowej analizy. Jest ona czymś w rodzaju pierwszego przybliżenia problemu badawczego.

procesu dostosowawczego danych zmiennych obserwowanych w czasie. Jednak w ujęciu dynamicznym jako stałe uznawane są czynniki instytucjonalne czy zasoby czynników produkcji.

¹² Rozważania dotyczące relacji pomiędzy pojęciem matematycznej funkcji a naturą zjawisk ekonomicznych przedstawił w pracy *Wstęp do ekonomii* [Taylor 1947, s. 136–145]

Rozumowanie w kategorii statycznych modeli równowagi to wstępny etap analizy ekonomicznej, której niezbędnym uzupełnieniem jest analiza dynamiczna. Nie ma sprzeczności pomiędzy podejściem statycznym a dynamicznym. Jednak aby w pełni zrozumieć funkcjonowanie systemu społeczno-gospodarczego, należy wyjść poza schemat równowagi rynkowej. Dla E. Taylora ekonomistą, który doskonale rozumiał tę konieczność wyjścia poza statyczny model równowagi w celu poszukiwania sił nadających dynamikę systemom społeczno-gospodarczym, był J.A. Schumpeter. Postrzegał on proces twórczej destrukcji, polegający na wytrącaniu rynku ze stanu równowagi przez innowacyjne działania przedsiębiorcy, jako główny impuls rozwojowy gospodarki. Przedsiębiorca, kreując nowe rozwiązania, znajduje się w centrum układu gospodarczego i nadaje mu jednocześnie dynamiczny charakter. Tak rozumiany impuls rozwojowy zdaniem Taylora jest niezbędny dla pełnego zrozumienia złożoności procesów ekonomicznych. Wysoko cenił on również prace J.B. Clarka, który podobnie jak J.A. Schumpeter opowiadał się za uwzględnieniem w analizie ekonomicznej podejścia statycznego i dynamicznego.

4. Zakończenie

Sięganiu do skarbnicy myśli ekonomicznej zawsze towarzyszy pytanie, czy idee w niej zawarte stanowią jedynie świadectwo przenikliwości i kunsztu ówczesnych ekonomistów, czy być może reprezentują większą, ponadczasową wartość. Zmienność warunków gospodarowania i nowe wyzwania, jakie stawia przed teoretykami otaczająca rzeczywistość, sprawiają, że niechętnie czerpie się z historii myśli ekonomicznej. Wynika to z istoty dominującego współcześnie paradygmatu ekonomii neoklasycznej. W jego ramach konstruowany jest szereg modeli ukazujących hipotetyczne sytuacje stanowiące logiczne konsekwencje przyjętych założeń. Jednocześnie na dalszy plan zostały zepchnięte fundamentalne pytania dotyczące natury procesów społeczno-gospodarczych i ewentualnej przydatności określonych metod badawczych służących do ich opisu.

W przeciwieństwie do współczesnych ekonomistów skupiających się na ogół na określonych wycinkach rzeczywistości społeczno-gospodarczej Edward Taylor wydaje się niezwykle wszechstronnym badaczem. Jego twórczość można scharakteryzować jako dwie przenikające się płaszczyzny. Pierwsza dotyczy szeroko rozumianego procesu gospodarczego. W jej ramach Taylor analizował szereg problemów ówczesnego okresu, jak skarbowość, inflacja, zagadnienia spółdzielczości. Druga płaszczyzna dotyczy głębokiego namysłu nad aspektami metodologicznymi nauki ekonomii.

Mimo że w swoim podejściu badawczym najsilniej sympatyzował z marshallowską metodą równowagi cząstkowej, Taylor zawsze stawiał pytanie dotyczące

granic tak określonej metody. Choć jego stosunek do metod ilościowych był zdecydowanie pozytywny, nie absolutyzował ich, uznając konieczność uzupełnienia analizy ilościowej analizą o charakterze jakościowym. Charakter badanego zjawiska determinował w jego opinii wybór języka narracji. W przypadku podejścia równowagowego najodpowiedniejsze są równania matematyczne. Z kolei analiza jakościowa zyskuje dzięki zastosowaniu języka opisowo-literackiego.

E. Taylor, uznając złożoność procesu społeczno-gospodarczego, zauważa konieczność wyjścia poza statycznie rozumiane modele równowagi. Przywołując prace J.A. Schumpetera i J.B. Clarka, podkreśla potrzebę poszukiwania odpowiedzi na temat sił determinujących kierunek rozwoju istniejących systemów społeczno-gospodarczych. W ramach współczesnej ekonomii ten drugi typ refleksji został zmarginalizowany w wyniku silnej ekspansji podejścia równowagowego. Obecnie prace J.A. Schumpetera oraz instytucjonalistów postveblenowskich postrzegane są jako przejaw heterodoksji ekonomicznej.

W swym poszukiwaniu metody badawczej E. Taylor jawi się jako ekonomista dialogu, skłonny czerpać z różnych tradycji myśli ekonomicznej – ekonomista o wyraźnie sformułowanych preferencjach badawczych korespondujących z tradycją angielskiej szkoły neoklasycznej; odrzucający jednocześnie dogmatyzm i wszelkie formy jednowymiarowego traktowania przedmiotu i metody badawczej ekonomii.

Literatura

- Cannan E. [1921], *Bogactwo. Krótki wykład przyczyn dobrobytu ekonomicznego wraz z dodatkiem o pieniądzu*, tłum. J. Puzyniank, red. E. Taylor, Fischer i Majewski, Poznań.
- Cournot A.A. [1838], *Recherches sur les principes mathématiques de la théorie des richesses*, L. Hachette, Paris.
- Fine B. [2010], *Economics Imperialism and Intellectual Progress: The Present As History of Economic Thought*, „History of Economics Review – Electronic Archive” 2000, vol. 32, <http://www.hetsa.org.au/pdf/32-A-2.pdf> (dostęp: 14.04.2010).
- Gide C. [1922], *Zasady ekonomii politycznej*, tłum. i oprac. W. Czerkowski, E. Taylor, Fischer i Majewski, Warszawa.
- Lazear E.P. [2000], *Economic Imperialism*, „Quarterly Journal of Economics”, vol. 115, nr 1.
- Lityńska A. [1998], *Polska myśl ekonomiczna okresu międzywojennego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- Marshall A. [1890], *Principles of Economics*, Macmillan and Co., London–New York.
- Mill J.S. [1965], *Zasady ekonomii politycznej i niektóre jej zastosowania do filozofii społecznej*, tłum. E. Taylor, t. 1, PWN, Warszawa.
- Mill J.S. [1966], *Zasady ekonomii politycznej i niektóre jej zastosowania do filozofii społecznej*, tłum. E. Taylor, t. 2, PWN, Warszawa.
- Schumpeter J.A. [1908], *Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie*, Verlag von Duncker & Humblot, Leipzig.

- Schumpeter J.A. [1912], *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*, Duncker & Humblot, Leipzig.
- Stigler G. [1959], *Teoria cen*, tłum. E. Taylor, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Poznań.
- Szymańska M. [1965], *Bibliografia prac Edwarda Taylora*, „Roczniki Ekonomiczne”, t. XVII.
- Taylor E. [1916a], *O istocie współdzielczości*, Nakładem Księgarni Polskiej Bernarda Połonieckiego, Lwów.
- Taylor E. [1916b], *Pojęcie współdzielczości*, Nakładem Akademii Umiejętności, Kraków.
- Taylor E. [1919], *Statyka i dynamika w teorii ekonomji*, Nakładem Akademii Umiejętności, Kraków.
- Taylor E. [1926a], *Inflacja polska*, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań.
- Taylor E. [1926b], *Druga inflacja polska: przyczyny – przebieg – środki zaradcze*, Gebethner i Wolff, Poznań–Warszawa.
- Taylor E. [1928], *Finanzpolitik und Steuersystem der Republik Polen*, Fischer, Jena.
- Taylor E. [1929], *Polityka skarbowa i system podatkowy Rzeczypospolitej Polskiej*, Nakładem Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu, Poznań.
- Taylor E. [1934], *Zagadnienie izolacji w ekonomii*, „Ekonomista”, t. 3.
- Taylor E. [1935], *Metoda ekonomiki*, „Ekonomista”, t. 1.
- Taylor E. [1936], *Wstęp do ekonomiki*, cz. I: *Ekonomika jako nauka*, Poznańskie Prace Ekonomiczne, nr 23, Fischer i Majewski, Poznań.
- Taylor E. [1938], *Wstęp do ekonomiki*, cz. II: *Czynniki i elementy gospodarcze*, Poznańskie Prace Ekonomiczne, nr 27, Fischer i Majewski, Poznań.
- Taylor E. [1947a], *Teoria produkcji*, Wydawnictwo Kazimierz Rutski, Warszawa–Łódź.
- Taylor E. [1947b], *Wstęp do ekonomiki*, wyd. 2, Spółdzielnia Wydawnicza „Żeglarz”, Gdynia.
- Taylor E. [1957], *Historia rozwoju ekonomiki*, t. 1, PTE, Poznań.
- Taylor E. [1958], *Historia rozwoju ekonomiki*, t. 2, PTE, Poznań.
- Taylor E. [2007], *Dylematy metodologiczne teorii ekonomii*, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań.
- Veblen T. [1898], *Why is Economics Not an Evolutionary Science*, „The Quarterly Journal of Economics”, vol. 12, nr 3.
- Walras L. [1874], *Éléments d'économie politique pure ou théorie de la richesse sociale*, L. Corbaz & cie, Lausanne.
- Wierzbicki J. [1965], *Edward Taylor 1984–1964*, „Roczniki Ekonomiczne”, t. XVII.

The Research Method of Edward Taylor in Economics

The purpose of the analysis is to present Edward Taylor's theory concerning the meaning of static and dynamic approaches. This Poznań economist, who advocated the approach of a research programme initiated by A. Marshall, called for a broadening of the perspective based on thinking in terms of equilibrium models with the dynamic approach. This would make it possible to answer questions prompted by those determinants that shape exogenous variables omitted in reflections based on both the model of general equilibrium and partial equilibrium.

Keywords: methodology, history of economics, neoclassical economics, economic theory.